

EN TIDNING FRÅN
KOMMUNINVEST
#1 2022

dialog

Vill öka stöden

NYA KOMMUNMINISTERN I STOR INTERVJU

Tema

NU RUSTAS
TOTALFÖRSVARET

Inför stämman

KOMMUNERNA EFTER
PANDEMIN

Social hållbarhet

SÅ FÖRVANDLADES
GÅRDSTEN

Tomas Werngren
vd Kommuninvest

FOTO: ROBIN ANDERSSON

KOMMUNINVEST

Kommuninvest ägs av svenska kommuner och regioner och är kommensektorns största långgivare.

dialog

Kommuninvest Dialog

ges ut av Kommuninvest Ekonomisk förening i samarbete med Springtime-Intellecta.

Adress:

Box 124
701 42 Örebro

Besöksadress:
Drottninggatan 2
Fenixhuset

Telefon:
010-470 87 00

Hemsida:
www.kommuninvest.se

E-post:
andreas.ericson
@springtimeintellecta.se

Ansvärgivare:
Tomas Werngren, VD

Redaktör:
Andreas Ericson

Omslagsfoto:
Erik Cronberg

Tryck:
Prinfo Welins
Örebro 2022

Dialog trycks på Edixion offset som är ett klimatkompenserat papper.

VI STÅR STADIGT NÄR DET BLÅSER!

KOMMUNINVEST BILDADES UNDER 1980-talet med den uttalade målsättningen att tillhandahålla medlemmarna tillgänglig och billig finansiering till sina investeringar. Sedan dess har vi successivt fått många nya medlemmar och nu ingår 294 regioner och kommuner i finansiell samverkan genom Kommuninvest. Samtidigt har vi också haft finanskriser, milleniekris, Coronapandemi och under de senaste veckorna den tragiska utvecklingen i Ukraina som har konsekvenser för finansmarknaden, den offentliga ekonomin och hela samhället.

KOMMUNINVEST PÅVERKAS FÖRSTÅS på flera olika sätt av krisen i Ukraina, men situationen så långt är stabil. Vi har klarat kriser förr och har god beredskap även denna gång. Våra vanliga auktioner har haft ett bra utfall och vi har en kapacitet som med bred marginal räcker för att möta alla medlemmarnas efterfrågan på likviditet. Flera faktorer bidrar till den goda stabiliteten. Att arbeta med högsta möjliga kreditbetyg, tre strategiska upplåningsmarknader och en mycket konservativ syn på risk är viktiga nycklar i sammanhanget. En rejält tilltagen likviditetsbuffert spelar också stor roll. Vi står stadigt när det blåser!

DEN RYSKA INVASIONEN av Ukraina har skapat en mycket svår humanitär situation. UNHCR, FN:s organ för flyktingar världen över, har sedan lång tid tillbaka ett väletablerat arbete i Ukraina. Kommuninvest Ekonomisk förening har gått in med ett stöd till UNHCR:s arbete i Ukraina, i form av en ekonomisk gåva på 30 000 kronor. För Kommuninvest är det angeläget att åtminstone bidra med något för befolkningen i ett krigshärjat land.

Ni undrar förstås hur vi har gått vidare med riskskatten. Vi hade naturligtvis helst sett att riskskatten inte omfattade Kommuninvest, men i den uppkomna situationen fortsätter vi enärträget vårt påverkansarbete och trycker på så

att regeringen snabbt och effektivt tar fram de lösningar som riksdagen begärt så att kommunal finansiell samverkan genom Kommuninvest inte drabbas av riskskatten mer än ett år. Vi kommer att träffa företrädare för regeringen under våren och vi återkommer till er med besked så snart vi vet mer.

Nu lägger vi ytterligare ett bra år bakom oss och jag vill göra några nedslag i vad vi åstadkommit under 2021.

Vi har varje dag kunnat ge er medlemmar den finansiering som ni önskat till en kostnad som uppfattats som attraktiv.

Vi levererar ett starkt ekonomiskt resultat och vi ger er medlemmar en ränta på insatt kapital om 2,5 procent.

Den gröna finansieringen har fortsatt att växa stadigt och var vid årsskiftet ca 13 procent och en ny produkt - Lån för Social Hållbarhet lanserades i mars.

Den finansiella samverkan har under årets ställts inför två stora utmaningar: pandemin och riskskatten. Jag är mycket tacksam för det stöd, det engagemang och det förtroende ni visat oss under svåra omständigheter. Det är detta som gjort att vi kan lägga ett bra år bakom oss.

Kommensektorns ekonomi är god, ja till och med riktigt god. Många kommuner och regioner uppvisar rekordresultat för 2021 och det ser bra ut även för 2022. Men flera av de långsiktiga utmaningarna för de små och medelstora kommunerna kvarstår. Med andra ord, vilken långsiktig ekonomisk bärkraft finns i sektorn? Detta är temat för vår föreningsstämma - Bärkraft i en ny tid. Jag vill därför avsluta med att påminna om stämman i Göteborg den 31 mars. Vi har ett fullspäckat och intressant program och ni kan delta antingen fysiskt eller digitalt.

Hjärtligt välkomna!
Tomas Werngren
vd Kommuninvest

#1 2022

Intervju

Kommunminister Ida Karkia vill stärka de generella stöden till kommunerna.

6

Välfärdsekonomin

Ny rapport om investeringar. Ändrade prognoser och omvärldsförändringar innebär att det är dags att tänka om.

18

Tema

När Sverige åter rustar det civila försvaret spelar kommunerna en huvudroll. Dialog diskuterar framtidens totalförsvär med tjänstepersoner och forskare.

22

14

Social hållbarhet

Gårdstensbostäder arbetar med människorna

26

Cybersäkerhet

Så skyddar man sina system från intrång

28

Intervju

Regionerna efter pandemin

31

Förnyaren

Effektivare och billigare med torkade blodprov

Noterat

11

miljoner kronor

SÅ MYCKET VÄLJER Halmstad kommun att satsa på högre löner åt vård- och omsorgspersonal. Satsningen ligger utanför det centrala avtalet. För en undersköterska handlar satsningen i genomsnitt om en höjning på 250 kr i månaden.

Örebro satsar 18 miljoner på biogas

ÖREBRO KOMMUN SATSAR 18 miljoner på tryckregleringsanläggning i Bettrop för biogas – en förutsättning för att bygga ut biogasnätet och nå nya kunder. Det är kommunens största investering på biogas under flera år och ses som en del i klimatomställningen.

Ökat förtroende för vården under pandemin

69 PROCENT AV Sveriges invånare har ett stort eller ganska stort förtroende för vården i sin region, visar SKR:s undersökning Hälsa- och sjukvårdsbarometern 2021. Andelen är densamma som under år 2020, men högre än under år 2019 då den var 60 procent. Undersökningen visar också att äldre generellt har ett högre förtroende för vården än yngre, men att yngre är mer positiva till digitala vårdverktyg.

Borås dubblar lekplatsbudget

BUDGETEN FÖR LEKPLATSER i Borås dubblas – i år satsar kommunen 10 miljoner på lekplatser. Fyra miljoner går till bygget av en lekplats i Brämhult. Kommunen vill minska antalet mindre lekparker i Brämhult för att satsa på att bygga en stor med hopp om att nå en beredare målgrupp. Borås stadsträdgårdsmästare säger att kommunen satsar på kvalitet före kvantitet.

Klicka hem en tomt i Jokkmokk

EN DIGITAL PLATTFORM och 15 tomter i Porjus är starten för Jokkmokk kommuns satsning för att i takt med utvecklingen möjliggöra ett effektivt sätt att bygga hus i kommunen. Konceptet är lånat från Skellefteå kommun. Enligt tillväxtchefen Stefan Andersson kommer satsningen bland annat innebära en betydligt snabbare handläggningstid.

Vikcyklar i kollektivtrafiken

EN VIKBAR LÅNECYKEL som man kan ta med sig på tåget eller bussen. Det testas nu i Örebro, inspirerat av ett liknande projekt i Västra Götaland. Då den första och sista sträckan ofta är en utmaning för den som pendlar med kollektivtrafik, så är tanken med satsningen att man genom att kombinera kollektivtrafiken med lätttransporterade lånecyklar kan överbygga ett av de hinder som annars får många att välja bilen. Testprojektet sker i samverkan mellan Länsstrafiken i Örebro län och projektet Fossilfritt 2030 – Rena resan.

STABILT 2021 FÖR KOMMUNINVEST

KOMMUNINVESTS BOKSLUTSKOMMUNIKÉ FÖR 2021 visar på ett år med stadig och hållbar tillväxt i utlåningen. Utlåningen ökade med 4 (9) procent under året och uppgick vid årsskiftet till 460,7 (442,8) miljarder kronor. Den gröna finansieringen fortsatte växa. Vid årsskiftet hade totalt 83,5 (74,7) miljarder kronor i Gröna lån beviljats, avseende 513 (431) projekt. Andelen Gröna lån i förhållande till den totala utlåningen ökade under året med en dryg procentenhet till 13,1 (12,0) procent.

1 miljard dollar

SÅ MYCKET EMITTERADE Kommuninvest den 1 februari i en obligation där SOFR, i stället för Libor, för första gången användes som referensränta. Investerarintresset var stort. Obligationen prissattes 15 baspunkter över swapräntan och 20,3 baspunkter över motsvarande amerikanska statsobligation.

– Med en aktiv närvaro av ledande globala investerare fick vi idag en positiv start på året på USD-marknaden. I vårt arbete med att säkra kostnadseffektiva lån till investeringar i den svenska kommunsektorn fortsätter denna strategiska marknad att vara en attraktiv finansieringskälla, säger Christian Ragnartz, chef för Skuldförvaltning på Kommuninvest.

Skellefteå vill bli träigare

SKELLEFTEÅ KOMMUN profilerar sig med naturtillgångarna i Västerbotten genom en träbyggnadsstrategi. Strategin innebär att kommunen överväger trä som alternativ för allt byggarbete. För tillfället pågår bygget av Karlsgårdsbron i Skellefteå, som i överbyggnaden kommer bestå av trä.

Närodlat i norr

MER NORRBOTTNISK MAT på tallrikarna är målet när länet lanserar livsmedelsstrategin "Nära mat" som tar sikte på år 2030. Norrbottens försörjningsförmåga av livsmedel har halverats under de senaste 20 åren och uppgår i nuläget till enbart mellan 20 och 25 procent av behoven. Strategin riktar sig till aktörer inom hela livsmedelskedjan och innebär riktade åtgärder, företagsutveckling, samt projekt och samarbeten mellan privata och offentliga aktörer. Samarbetspartners är Länsstyrelsen i Norrbotten, Region Norrbotten, Norrbottens kommuner och LRF Norrbotten.

”Stärk de generella stöden”

Några månader in på sitt uppdrag börjar Ida Karkiainen bli varm i kläderna som kommunminister. Dialog har träffat henne för att prata egna erfarenhet från kommunpolitiken, värdet av samverkan och hur kommunerna ska tänka inför sina investeringsbeslut.

TEXT ANDREAS ERICSON FOTO: ERIK CRONBERG

Ida Karkiainen har haft en lång vecka och Dialog är fredagseftermiddagens sista programpunkt. Utanför skiner solen och Stockholm framstår som fridfullt, trots det hotande världsläget. Vi är här för att träffa den relativt nyutnämnde kommunministern och – bland annat – prata om hennes medverkan på Kommuninvests stämma den 31 mars. Programpunkten på stämman heter ”En ekonomiskt hållbar kommunsektor – hur får vi den långsiktiga ekvationen att fungera?”

Vad tänker du när du hör den frågeställningen?

– Jag tänker framför allt på vikten av att kommunerna har de generella stöden de behöver från statens sida. Där fanns det ju en diskussion innan pandemin om att sektorn kommer vara underfinansierad under ett par år framåt och behövde mycket resurser för att kunna upprätthålla välfärden.

– Nu har vi ju bidragit med rätt stora generella tillskott till kommunerna, 2,5 miljarder

sedan 2019. Det har gjort att kommunsektorn visar väldigt starka resultat. Men det betyder också att vi måste fundera på den långsiktiga ekonomin. Där finns fortfarande utmaningar. Vi vill såklart ha en god välfärd i alla kommuner och då behöver staten också vara beredd på att tillskjuta mer pengar i systemet.

IDA KARKIAINEN HAR själv erfarenhet från kommunpolitiken. Redan som 22-åring tog hon plats i kommunstyrelsen i Haparanda. Till riksdagen kom hon 2014. Och nu är alltså Regeringskansliet den nya arbetsplatsen.

Om du fortsätter resonemanget ovan, du nämner statens åtaganden. Vad ska kommunerna göra för att klara ”den långsiktiga ekvationen”?

– Alla kommuner ska ju ha en ekonomi i balans. Se till så man har en verksamhet som är effektiv, inte bara här och nu, men också utifrån ett långsiktigt perspektiv. Sedan vet jag att det är väldigt många kommuner som står inför stora investeringsbehov. Många gjorde

IDA KARKIAINEN

Född: 1988

Utbildning: Studier i statsvetenskap vid Luleå tekniska universitet

Tidigare: Näringslivsstrateg och projektledare, Region Norrbotten, Projektledare, kommunledningen i Haparanda

Politiska uppdrag: Kommunfullmäktigeledamot i Haparanda 2010-2021, Ledamot i Kommunstyrelsen i Haparanda 2010-2014, Riksdagsledamot 2014-2021.

→

stora investeringar på 1970-talet i form av skolor och idrottsanläggningar som nu behöver renoveras. Det krävs en god ekonomi för att få investeringarna att gå ihop.

Vad ser du för andra utmaningar?

– Demokratiskt ansvarutkrävande är en viktig sak. Hur involverar man medborgarna i kommunernas verksamheter? Där finns det många exempel på kommuner som byggt upp bra medborgarkontor och försöker få in inspel genom olika initiativ och förslag.

– Har man inte en nära dialog får man heller inte inspel från den kommunala verksamhetens sida om vad man kan göra bättre. Jag tror inte det finns någon kommun i Sverige som inte har målsättningen att skapa ett attraktivt samhälle och få folk att trivas och må bra.

Om du tittar framåt, vilka faktorer tror du kommer påverka kommunerna mest framöver?

– Det som sker i världen just nu med Rysslands krig mot Ukraina är ingenting som kommer försvinna. Det kommer förmodligen påverka långt framöver och då tänker jag på frågor som är kopplade till beredskap. Vad har kommunerna för beredskap? Ta exempelvis IT-systemen, vi har digitaliserat i väldigt snabb takt, men har vi verkligen byggt upp en beredskap och säkerhet kring det? Det är viktiga utmaningar.

– Till det kommer förstås att den demografiska utvecklingen skapar svårigheter i många kommuner. Den går åt båda hållen. Det finns kommuner som växer väldigt snabbt, då ligger utmaningen i att bygga ut välfärd och service. Och då får man kanske inte tillbaka det i form av skattepengar så snabbt, man kanske måste förbereda sig och göra investeringarna innan människor faktiskt har flyttat in i en kommun.

Ida Karikiainen nämner Norrlandskommuner med stora industrietableringar som exempel.

– Där behöver man bereda kommunerna för kanske 10 000 nya invånare. Det är ganska kraftig tillväxt i kommuner där befolkningstillväxten länge varit ganska plågsamt jämn.

– Tittar man i den andra änden har vi kommuner som tappar befolkning. Det pågår fortfarande en stark urbanisering. Många mindre kommuner kämpar för få sin verksamhet att gå ihop.

Du nämnde tidigare de stora investeringar som kommunerna står inför som en utmaning. Hur tycker du man ska tänka där inför ett investeringsbeslut? Jag tänker exempelvis mot bakgrund av en växande skuldsättning i kommunerna. Hur ser du på den?

– Jag tänker att de investeringarna som görs samtidigt ger möjligheter till att också effektivisera. Det kanske är så att den skolbyggnaden man byggde på 1970-talet inte är lika funktionell som en byggnad som man kan bygga idag, när det gäller exempelvis energieffektivitet och flexibilitet. Så man måste också tänka efter och ställa investeringarna mot utfallet på längre sikt, då det kanske innebär att man sparar pengar.

– Men det jag annars tycker jag är intressant – och det vet jag att Kommuninvest också har pekat på – är att många undviker att ta lån för att bygga i egen regi, och i stället väljer att hyra lokaler. Det har visat sig vara en ganska dålig kalkyl i slutändan. Det har vi också försökt tala med kommunsektorn om, och det tycker jag är en viktig diskussion att ha framgent.

Är det här en miss helt enkelt? Har det varit för mycket fokus på att kommuner ska renodla verksamheten och exempelvis inte ska äga fastigheter?

– Ja. Men jag tror också att man har varit rädd för investeringskostnader som ser väldigt stora ut. Sedan vet jag att det finns en del kommuner som medvetet också väljer att lägga ut byggnationer på andra för att man samtidigt vill få igång ett bostadsbyggande. Men jag menar att man måste fundera på långsiktigheten i det, för det har visat sig vara en väldigt dålig affär att hyra.

– Man frågar sig om det verkligen är lönsamt att sälja ut en byggnad eller att få någon annan att bygga den, för att sedan hyra lokaler som man vet att man kommer att behöva framöver. Om 25 år står man där utan lokal, och har betalat en hyra som överstiger vad det hade kostat att bygga själv.

När du för det här resonemanget i dialogen med kommuner, förstår man det tycker du?

– Ja, jag tycker att det börjar bli en större

”

”Staten behöver vara beredd på att tillskjuta mer pengar i systemet.”

→

och större diskussion kring det. Det har också uppkommit en diskussion på senare tid om den demokratiska kontrollen, om att man behöver ha rådighet över sin verksamhet helt enkelt.

– Säg att man tecknar ett 25-årigt avtal för att hyra en skola. Sedan skiftar behovet och i stället för en skola behövs ett äldreboende, men då har man inte möjlighet att ombilda den fastigheten. Så som kommun riskerar man att förlora kontrollen över både sin verksamhet och över möjligheten att vara flexibel.

Eftermiddagen blir sen och vårsolen börjar sjunka över Stockholm. En spontan fråga kommer upp. Vad gör egentligen en kommunminister?

– En kommunminister... (skratt) ja... Jag har varit i tjänst sedan 30 november och framför allt handlar det om kommunernas ekonomi. Inte minst diskussionen om de generella stöden, men också de riktade statsbidragen.

– Jag har hunnit vara i några kommuner trots att jag inte varit i tjänst så länge. Som kommunminister behöver man besöka kom-

muner och få koll på vad som händer och få en lägesbild. Hur ser det ut? Hur klarar ni ert uppdrag?

Riktade och generella statsbidrag och utjämningsystemet är exempel på frågor som Ida Karkiainen nämner som aktuella just nu när hon ser sig om i Kommunsverige.

– Sedan finns också frågor kring förvaltningen och hur vi styr det här landet, kopplat just till det kommunala självstyret. Vad är kommunernas ansvar? Hur mycket kan man kräva av staten och hur mycket ska man klara själv?

Har du själv några svar på de där frågorna?

– Det finns ju hur många perspektiv som helst som man kan grotta in sig i, men mitt perspektiv efter att själv ha varit kommunpolitiker i tolv år är att kommunerna är den lokalt beslutande demokratiska nivån och jag hade inte velat ha det på något annat sätt.

Orsaken är enligt Ida Karkiainen möjlighet till ansvarsutkrävande.

– Det är på en lokal nivå som man enkelt kan utkräva ansvar från dem som styr. Därför

tycker jag det är viktigt att vi från statens sida också respekterar det kommunala självstyret. Med en ökad statlig styrning är det betydligt svårare som medborgare i en kommun att utkräva ansvar.

Finns det risk för att kommunerna och kommunpolitiken försvinner ur sikte från medborgarna? Att det blir svårare med insyn och ansvarsutkrävande? Jag tänker dels på att man hamnar i skuggan av rikspolitiken, dels att medierna på många platser drar ner sin bevakning.

– Jo, där tror jag det finns en hel del att jobba på. Som kommunpolitiker försökte jag vara flitig och finnas med både i sociala och traditionella medier. Men jag har ju också suttit både i Kulturutskottet och i Konstitutionsutskottet i Riksdagen och kommit i kontakt med mediefrågor. Där är det ju precis som du beskriver, det finns vita fläckar och ”nyhetsökningar” och det är inte bra.

– Där har vi också från statens sida försökt stötta upp med bland annat ett mediestöd. För det är klart att den demokratiska makten kommunfullmäktige och regionfullmäktige utövar måste bevakas och beskrivas i medier. Det handlar inte bara om granskning utan att helt enkelt beskriva vad som sker där.

Vad har ni i regeringen på gång för någonting som kommer påverka kommunerna framöver?

– Då handlar det fortfarande om att stärka de generella stöden. Regeringens inriktning är att minska antalet riktade statsbidrag och på så sett minska detaljstyrningen och att de generella stöden ska öka.

– Sedan har vi ett tillkännagivande från riksdagen att vi ska se över utjämningsystemet i sin helhet, för att få ett system som täcker upp rättvist för de kommuner som har en tuff utmaning. Vi vet att det fortfarande finns hål att fylla framöver.

Ser du framför dig att kommunernas ansvar när det gäller olika typer av välfärdstjänster kommer förändras framöver? Skulle du själv vilja det?

– Ansvaret är tydligt när det gäller skola, vård och omsorg och så ska det fortsätta vara. Jag tror att det är viktigt att den typen av verksamheter ligger nära medborgarna, så att man känner att man kan påverka. Att jag som

en gång ska bli gammal i Haparanda kommun också kan vara med och påverka och utkräva ansvar över hur äldreomsorgen fungerar där.

När det gäller kommunsektorns finansiering, vad tänker du då? Kommer staten stå för en större del, eller kommer kommunerna behöva ta ut mer från sina medborgare i form av skatter? Eller kommer det se ut ungefär som idag?

– Det råder ingen tvekan om att vi från statens sida behöver fortsätta öka de generella stöden för att kunna behålla den välfärd som vi har. Det har vi varit tydliga med. Men kommunerna behöver ju göra sin resa också och fundera på hur man utför sin verksamhet smartast möjligt. Fråga sig: Hur ser vi till att vår verksamhet är effektiv?

– Där finns det många intressanta saker att titta på, bland annat hur privatiseringar påverkat den kommunala ekonomin. Jag träffade socialpolitiker idag från några kommuner som pratade mycket om just valfrihetssystemen. Och det tycker jag är en mycket intressant framtidsfråga att kolla på. Argumentet har varit att om kommuner öppnar upp för entreprenörer att utföra olika välfärdstjänster så sparar man pengar. Men det är mycket tveksamt om så har blivit fallet.

Samtalet kommer in på kommunal samverkan. Där har Ida Karkiainen själv stor erfarenhet från internationellt sådant, mellan hemkommunen Haparanda och finländska Torneå.

– Det är ju alltid bra att samarbeta. Sedan är det ju lättare sagt än gjort vissa gånger. Det är enkelt att prata om det, men det kan vara svårt att få till rent praktiskt, och det kan ta mycket resurser. Men rent generellt tror jag att om vi ska få ut mesta möjliga av varje skattekrona så är det ju klokt att se över vad man kan samarbeta om.

– I Haparanda finns 10 000 invånare, i Torneå 20 000. Genom ett samarbete fick vi möjlighet att få verksamhet för 30 000 invånare.

Vad finns det för andra lärdomar du har med dig från tiden som kommunpolitiker?

– Det viktigaste handlar om att staten ibland detaljstyr väl mycket genom just riktade statsbidrag. En kommun som Haparanda kanske

inte ens tycker det är lönt att söka ett stöd för att det är för detaljstyrt och för lite pengar. Det kan också bero på att statens förmåga att anpassa sig till lokala förhållanden kanske inte heller är särskilt bra. Det bär jag med mig väldigt starkt.

– Det gäller inte bara frågan om riktade kontra generella statsbidrag, utan även frågan om lagstiftning. Staten har ju behov av att formulera lagar som funkar för hela landet. Men landets kommuner ser väldigt olika ut. Hur löser man det?

– De erfarenheterna från kommunpolitiken är jag glad över att jag bär med mig. Det tycker jag man ska ha i bakhuvudet när man formulerar olika typer beslut.

Kan du ge något exempel?

– Ta till exempel strandskyddslagstiftningen som diskuterats länge och där reglerna har varit ganska fyrkantiga. Vissa kommuner har velat kunna tillämpa strandskyddet på ett annat sätt, men det har inte gått. Det har varit stopp. Trots att det kanske gäller exempelvis Arjeplog där det finns två mil strand per invånare. Det är

ett exempel på hur vi måste se till så att alltid fundera så att lagstiftning fungerar för olika kommuner, från Arjeplog till Stockholm.

En sista fråga. Finns det något i utvecklingen kring kommunerna som du tror kommer bli viktigt framöver, men som än så länge inte har diskuterats så mycket?

– Svår fråga. En sak som är väldigt spännande är den utredning vi har på gång om försöksverksamhet i kommunsektorn. Den leds av Anders Telgebäck och tillsattes av min företrädare.

– Det är väldigt intressant för jag tror att många inom kommunsektorn – oavsett vilken nivå man befinner på – ibland fastnar i tankarna. Det blir lätt att man pekar finger åt varandra om ansvar. Där borde vi alla vara lite mer kreativa och fundera på hur vi kan gå utanför boxen. Utredningen är tänkt att hitta kreativa exempel och ta fram förslag på nya saker att göra. Kanske behövs från statens sida en flexiblere lagstiftning så att vi inte hindrar samverkan. Det tror jag kan bli en spännande framtidsdiskussion. ■

”

Det har visat sig vara en väldigt dålig affär att hyra.

Social skillnad på riktigt

I Gårdsten i Göteborg har det kommunala bostadsbolaget Gårdstensbostäder arbetat i 25 år med att skapa en bättre boendemiljö. Resultatet har på många sätt blivit inte bara det, utan också ett bättre samhälle.

TEXT: ANDREAS ERICSON

På Kommuninvests stämma den 31 mars kommer en av programpunkterna vara "Investeringar i social hållbarhet – hur åstadkommer vi verklig förändring?". Då kommer deltagarna bland andra att få möta Michael Pirosanta, vd på Gårdstensbostäder, som en av paneldeltagarna. "Gårdstensmodellen" är nog ett begrepp som många känner igen.

– Jag var med och bildade bolaget redan 1997, berättar Michael Pirosanto.

– Redan då fick vi ett väldigt tydligt uppdrag av Framtidskoncernen som är vårt moderbolag och som är ett av Sveriges största allmännyttiga bostadsbolag. Vi skulle etablera oss på plats i Gårdsten, alltså även huvudkontoret med samtliga medarbetare. Vi fick tydliga ekonomiska mål och skulle förutom att utveckla stadsdelen också skapa sysselsättning för de boende. Vidare skulle vi se till så de boende fick inflytande och kände delaktighet, vilket skett genom att våra styrelsemedlemmar själva är boende i området, berättar Michael Pirosanta och fortsätter.

– Gårdsten var ett av Sveriges sämsta bostadsområden då. Det fanns väldigt stora renoveringsbehov och hög brottslighet.

DET SENARE HAR man rått bot på nu. Sedan slutet av 1990-talet har brottsligheten mer

UPPDRAGET

Av sina ägare fick Gårdstensbostäder redan från början ett tydligt uppdrag. Det omfattande följande punkter:

- Etableringen i Gårdsten
- Engagerade medarbetare
- Tydliga ekonomiska mål
- Inflytande och delaktighet
- Skapa sysselsättning
- Utveckla hela stadsdelen
- Professionell förvaltning

än halverats och ligger nu långt under genomsnittet för Göteborgs stad som helhet.

– Men det tog nästan fem år innan brottskurvan började röra på sig. Man kan inte ha ett kort perspektiv utan måste genomföra långsiktiga satsningar, säger Michael Pirosanto.

Även andra siffror pekar uppåt. Antalet boende i området ökar och nya aktörer är nu intresserade att vara med och bygga nytt.

– Vi har tio byggare som redan bygger eller vill vara med och bygga i Gårdsten. Målet är 1500 nya bostäder till år 2025.

När Gårdstensbostäder grundades för 25 år sedan bodde knappt 6000 invånare i området. Nu är de ungefär 9500 och med de nya bostäderna kan det bli uppemot 13 000 invånare.

INOM GÅRDSTENSBOSTÄDER FINNS en hushållsorganisation som verkar nära de boende. Där finns mandat att jobba direkt med hyresgästerna.

– 2002 startades den första trygghetsgruppen i samarbete med kommunen. Numera ansvarar gruppen för fastigheterna kvällar och nätter 365 dagar om året. Det har också varit en av nycklarna till framgång. Nu finns det både trygghet och service på kvällstid när människor kommer hem

”Närvaron är det viktigaste.

från jobbet, och vi har även jourverksamhet nattetid. Det innebär att vi har kontroll alla tider på dygnet. Det är en väldigt omtyckt grupp som tar alla akuta felanmälningar när huscheferna har gått hem.

Hur har ni mer jobbat med den sociala dimensionen?

– Vi har jobbat med både utbildning och arbetsmarknad. Sedan 1997 har vi varit med och skapat 4 000 arbetstillfällen. Vi har drivit utbildning inom butik, utemiljö, städ och restaurang. Det senare ihop med Vingagymnasiet för att få ungdomar i jobb. Sedan har vi också arbetat väldigt mycket med företagsutveckling. När vi började fanns det åtta företag i Gårdsten, nu är ungefär 50.

Sommarjobb för områdets ungdomar har varit en annan framgångsrik giv. 140 platser finns varje år i samarbete med staden.

– För att kunna hålla ihop allt detta samlar vi våra kontakter med näringslivet och har en stor träff varje år. Vi insåg att näringslivet måste med. Det är ju företag som skapar ett levande samhälle och arbeten, säger Michael Pirosanto.

NÄR DET GÄLLER finansieringsaspekten av den sociala hållbarheten betonar Michael Pirosanto uppföljning och närvaro.

– Det är jätte viktigt att aktörer från finansmarknaden är med och bidrar till att utveckla områden. Men det är också viktigt att man är ute på plats och verkligen följer upp, inte bara skickar in pengar. Och så ska man vara långsiktig i sina satsningar.

Finns det några andra nycklar för att få resultat av sociala investeringar?

– Närvaron är det viktigaste. Är du inte

GÅRDSTENS BOSTÄDER

Gårdstensbostäder är ett av Göteborgs kommunala bostadsbolag och ingår i Framtidenkoncernen. Bolaget bildades 1997 med uppgift att förvalta fastigheterna och även utveckla och förnya området Gårdsten. Bolaget äger 2755 lägenheter, vilket är ungefär 80 procent av bostäderna i området.

närvarande och engagerad kommer du inte att lyckas. Hade vi själva suttit inne i centrum hade vi inte kunnat utveckla Gårdsten som vi gjort. Nu sitter vi nära våra hyresgäster och ser själva alla förändringar.

GÅRDSTENS UTVECKLING HAR undersökts av forskare på KTH som också skrivit flera rapporter. I den första från 2007 konstaterades att investeringarna i Gårdsten hade genererat en stor samhällsekonomisk vinst, men ännu inte nått företagsekonomisk lönsamhet. 2013 gjordes en uppdatering och då blev slutsatsen att de samhällsekonomiska vinsterna kvarstod och att Gårdstensbostäder även var företagsekonomiskt lönsamt.

– När vi gick in i Gårdsten var fastigheterna värda 150 miljoner. Idag är de enligt vår koncernvärderingsmodell, där vi räknar ganska lågt, värda 2,6 miljarder, säger Michael Pirosanto.

Det är en betydligt bättre värdeutveckling än koncernen som helhet. Michael Pirosanto fortsätter:

– Vi har ett kassaflöde på 28 miljoner och en justerad soliditet på 69 procent. Så vi är ett välmående bolag. Men man kan inte börja med den ekonomiska dimensionen, man måste börja med den sociala. Det är den som gör att man långsiktigt blir lönsam.

2019 TOGS GÅRDSTEN bort från polisens lista över särskilt utsatta områden. Polisen framhöll då särskilt Gårdstensbostäders arbete. Den 14 oktober ifjol var det tårtkalas i Gårdstens centrum för att fira att Gårdsten nu inte heller längre räknades som riskområde. ■

Dialog blir (mer) digital

Det här numret av Dialog blir ett av två som kommer ut som vanligt på papper i år. I övrigt kommer det att bli ytterligare fyra, digitala nummer. Här berättar Kommuninvests Ulf Bengtsson, som är föreningsstyrelsens sekreterare, varför man valt att göra så.

Det blir mindre papper, mer digitalt. Vad är orsaken?

– Vi fortsätter helt enkelt digitaliseringen utav Dialog, den har pågått under några år och vi har successivt publicerat mer och mer material på vår hemsida. Redan nu finns hela tidningen där.

Vad är orsaken till att pappersnumren bli färre?

– Det finns flera. Dels går ju den generella trenden i samhället mot att vi läser tidningar och andra trycksaker digitalt, i våra telefoner och paddor eller våra datorer. Och vi följer givetvis också den utvecklingen.

– Det andra orsaken har att göra med hållbarhet. Det tar en del resurser att trycka och distribuera tidningen till de ungefär 3 500 personer som får tidningen i pappersformat idag.

Vill vi vara en organisation i framkant när det gäller hållbarhet – vilket vår styrelse har sagt att vi ska vara – håller det inte att lägga så mycket resurser på något som går att göra på ett mer hållbart sätt.

– Det tredje skälet är förstås att vi också

ULF BENGSSON

Föreningsstyrelsens sekreterare
Kommuninvest

behöver effektivisera. Vi har krav på oss från vår styrelse att hela tiden titta på pengarna, och det blir billigare att distribuera digitalt än vad det är att trycka och skicka ut en pappersprodukt.

När du nämner effektivisering – har det med ökade kostnader på grund av riskkatten att göra?

– Jag ska inte säga att det är en direkt konsekvens av riskkatten, men den här utvecklingen har ändå påskyndats av det faktum att också Kommuninvest ska betala riskskatt.

Vad innebär det här mer konkret för Dialogs framtid?

– I ett första steg kommer vi alltså att ge ut två pappersnummer under 2022, varav det här är det första. Utöver det planerar vi för resten av året tre digitala nummer. Det innebär att vi alltså ökar antalet nummer till fem totalt. Det innebär att vi kommer kunna bli lite mer aktuella.

Kommer papperstidningen försvinna på sikt tror du?

– Vi får väl se, inte minst hur läsarna reagerar på den här ordningen. Vi har gjort läsarundersökningar tidigare och då har det visat sig att tidningen varit mycket uppskattad. Vi kommer nog att göra det igen för att se hur den här förändringen tas emot. Men rimligtvis blir väl papperstidningar generellt mindre vanliga med tiden.

Hur tänker Kommuninvest annars kring Dialog? Vad är tanken att göra en redaktionell produkt vid sidan av den andra så att säga "vanliga" kommunikationen?

– Delvis att förmedla vad som sker inom organisation på ett trevligt och lättillgängligt sätt, men också att föra en diskussion om frågor som ligger nära kommunsektorn. Det finns inte så många kanaler som bevakar frågor som är viktiga för vår värld. Vi vet att våra läsare uppskattar att läsa exempelvis om kommunernas ekonomiska situation, den långsiktiga bärkraften och hållbarhetsarbetet.

Hanna Leife
Hållbarhetsstrateg
Kommuninvest

EU:S NYA HÅLLBARHETSLAGSTIFTNING

VÄRLDENS LÄNDER HAR genom Parisavtalet enats om att den globala temperaturökningen ska begränsas till under 2 °C och helst under 1,5 °C. I IPCC:s senaste rapport konstateras att klimatförändringen otvetydigt redan har stört mänskliga och naturliga system, och att det är mycket troligt att det är samhällets val och handlingar under det närmaste årtiondet som kommer att avgöra i vilken utsträckning vi kommer att nå en klimatrezilient utveckling.

Hittills har Parisavtalets direkta påverkan på kommunerna framförallt handlat om att uppnå egna klimatmål, där fossiloberoende till 2030 eller nettonollutsläpp till 2045 är återkommande målfokus. Men i Parisavtalet ingår också överenskomelser om att finansiella flöden ska göras förenliga med en väg mot låga utsläpp av växthusgaser och klimatrezilient utveckling. Men hur ska det gå till, och vad kommer det att innebära för kommuner och regioner?

Svaret på hur finansmarknaden ska bidra till en ekonomisk tillväxt, som inte sker på bekostnad av miljön, klimatet och människors hälsa och levnadsförhållanden finns i alla fall delvis i den handlingsplan för finansiering av hållbar tillväxt som EU-kommissionen lanserade 2018. Handlingsplanen tar sikte på att stärka finansieringens roll för att uppnå en välfungerande ekonomi, men som också ska uppfylla miljömässiga och sociala mål.

Med stöd i handlingsplanen införs nu successivt nya regelverkskrav, där en viktig grundbult är EU:s taxonomi för miljömässigt hållbara aktiviteter. För att klassas

Vi går mot en mer komplett integration av hållbarhetsfrågor på finansmarknaden.

som miljömässigt hållbar ska en verksamhet bidra väsentligt till minst ett av EU:s sex miljömål utan att orsaka betydande skada för något av de övriga målen, och även uppfylla vissa sociala minimikrav.

De nya regelverkskraven innebär att de flesta kommuner, regioner och kommunala bolag behöver genomlysna sina verksamheter med avseende på hur väl de lever upp till taxonomikraven. Precis hur detaljerna i detta kommer att se ut vet vi dock inte än eftersom lagstiftningsprocessen fortfarande pågår.

Syftet med den här ökade transparensen är att bidra till en förskjutning av kapitalflöden, så att det i ökad utsträckning är det hållbara, förnybara och fossilfria som erhåller mest och billigast finansiering. Men också för att hantera finansiella risker till följd av klimatförändringar, resursutarmning, miljöförstöring och sociala frågor. Vi går alltså mot en mer komplett integration av hållbarhetsfrågor på finansmarknaden, och därmed även i relationen mellan Kommuninvest och våra medlemmar.

För oss på Kommuninvest kommer det framgent att bli obligatoriskt att fastställa hur stor andel av vår egen och våra

låntagares verksamheter som lever upp till taxonomikraven, men också att redovisa våra låntagares växthusgasutsläpp, både från de egna verksamheterna, men också de utsläpp som verksamheterna orsakar genom t.ex. inköp av energi eller genom sina investeringar. Därmed påverkas alla kommuner och regioner som har lån hos oss eller något annat kreditinstitut, och det gäller även aktörer som inte tidigare behövt rapportera några hållbarhetsindikatorer.

MEN HUR VÄL är kommunerna och regionerna idag rustade för att kunna fastställa om de lever upp till taxonomi och vilka växthusgasutsläpp verksamheterna direkt och indirekt orsakar? Och finns de strukturer och arbetssätt som behövs för att också på sikt öka verksamheternas taxonomiförenlighet och minska den negativa klimatpåverkan? Kommuninvests ambition i arbetet är förstärkt att göra rapporteringen enligt de nya reglerna så tydlig och enkel som möjligt för våra medlemmar. Och när vi vet mer om exakt vilka krav som ställs kommer vi att få anledning att återkomma till er om det. Men har det inte skett förr i er verksamhet, så är det nu hög tid att ekonomi- och miljöfunktionerna påbörjar en dialog, för vi vet med all säkerhet att ni framgent kommer att arbeta närmare varann!

EU-taxonomin är ett EU-gemensamt klassificeringssystem som definierar miljömässigt hållbara ekonomiska verksamheter med syfte att nå EU:s sex miljömål.

INVESTERINGARNA – DAGS ATT TÄNKA OM

Kommuninvests expertgrupp Valfärdsekonomerna
släpper en ny rapport. Nu handlar det om nya förutsättningar
för investeringar.

TEXT: ANDREAS ERICSON

Emelie Värja, Forsknings- och utbildningschef, Kommuninvest

Med anledning av pandemin skapade Kommuninvest 2020 expertgruppen Valfärdsekonomerna för att stödja kommunsektorn. Nu släpper man sin femte rapport i ordningen, med fokus på kommunsektorns investeringar. ”Nya tider – nya investeringar. Fem goda råd för kommunsektorn” är titeln.

– Anledningen till att vi tog oss an just investeringar är att vi ser ett behov av ett skifte i de kommunala investeringarnas inriktning, berättar Emelie Värja som är Forsknings- och utbildningschef på Kommuninvest och en av gruppens medlemmar.

– Det beror delvis på att befolkningstillväxten framöver enligt scb:s senaste prognos förändras. Här är dock osäkerheten extra stor nu på grund av den situation som uppstått efter den ryska invasionen av Ukraina. Men bedömningen i nuläget är att kommunerna har ett behov av att gå från att ha investerat mycket i expansion till att investera mer för underhåll och omställning. Befintliga fastigheter och anläggningar har ofta nått sin tekniska livslängd och behöver renoveras eller bytas ut.

En annan förändring i strukturen kan enligt Emelie Värja vara att man går från skolor och

förskolor, till exempelvis äldreboenden.

– Sedan ser vi att det finns ett bristande underhåll i exempelvis VA-näten och i bostadsbeståndet. Till det kommer klimatomställningen som påverkar på två sätt. Dels behövs investeringar för att säkra mot klimatförändringar, dels behöver det göras investeringar i exempelvis energieffektiviseringar, säger Emelie Värja.

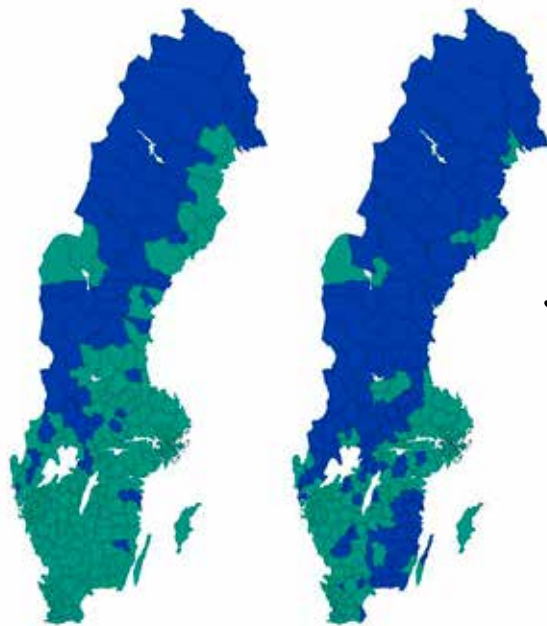
VÄLFÄRDSEKONOMERNAS RÅD TÄCKER DENNA GÅNG IN FEM OMRÅDEN:

Se realistiskt på befolkningsutvecklingen

Expertgruppen konstaterar att ett misstag på investeringsområdet som kan få allvarliga konsekvenser är att man planerar för vad man hoppas på snarare än för vad man realistiskt sett ser framför sig. En risk i nuläget är att stanna kvar i investeringsplaner baserade på mer expansiva befolkningsprognoser än de som faktiskt är aktuella.

Emelie Värjas kommentar:

– Strukturen på befolkningsutvecklingen kommer inte vara densamma som den historiskt har varit. Här behöver man ha koll på

2011–2021   ■ Ökande   ■ Minskande   2022–2032

”

Vi ser behov av ett skifte i de kommunala investeringarnas inriktning.

förändringarna. Nuvarande prognos tyder på betydligt lägre tillväxt. Osäkerheten är dock stor och prognoserna kan behöva justeras. Skulle man slå ihop alla kommuners egna befolkningsprognoser och visioner så skulle befolkningen i landet växa mycket mer än den faktiskt gör. Så, se realistiskt på prognoserna och fundera på vilka strukturförändringar som faktiskt kommer ske. *(Se också kartorna ovan som visar befolkningsutvecklingen i landets kommuner 2011-2021, samt prognosen för 2022-2032.)*

Klargör investeringsutrymmet.

Gruppen noterar att det när kommunsektorn rör sig upp på högre generella skuldnivåer kan vara nyttigt att i ett fördjupat analysarbete reda ut vilka investeringar som de facto får plats. Med den fördjupade analysen kan kommuner och regioner planera mer rationellt och därmed generera bättre utfall i det långa perspektivet.

Emelie Värjas kommentar:

– När vi rör oss mot högre skuldnivåer gäller att titta på de egna förutsättningarna och säkerställa att investeringsnivån man håller är rimlig. Det gäller att hitta en balans. Det

är inte bra att investera för lite och dra på sig underhållsskuld, och det är inte heller bra att investera för mycket och hamna på för hög skuldnivå. En kommun behöver utgå från sina egna förutsättningar, både när det gäller nuläget och framtida behov.

Prioritera underhåll.

På denna punkt gör expertgruppen analysen att nedprioritering av underhållsinvesteringar har varit vanligt inom den svenska kommunsektorn. Detta är inte rationellt. Med omfattande och bitvis akuta behov inom exempelvis va och hyresbostäder är det hög tid att ta tag i sådant som man inte tidigare tagit tag i.

Emelie Värjas kommentar:

– Vi vet att underhållet i vissa fall är eftersatt och att det behöver tas krafttag. Det finns också en hel del forskningsrapporter där man beskriver bristande underhåll och dess orsaker. Man brukar prata om fyra olika kapaciteter som kan brista. Den första kallas finansiell kapacitet och handlar bland annat om att man inte klarar av att höja sina avgifter. Den andra är teknisk kapacitet och kan brista om man inte har rätt kompetens i kommunen för att

→

VÄLFÄRDS- EKONOMERNA

Kommuninvests expertgrupp tillsattes 2020 med anledning av pandemin och har från hösten 2021 ett uppdaterat uppdrag. Det handlar om att, med pandemin och dess efterverkningar som utgångspunkt, gå på djupet i vad som kan och bör göras för att säkerställa att kommunsektorns ekonomi blir hållbar i det långa perspektivet.

Välfärdsekonomerna består av:

Emelie Värja, forskningschef
Kommuninvest

Annika Wallenskog, chefs-
ekonom SKR

Henrik Berggren, ekonomi-
analytiker Täby kommun

Lars Hultkrantz, professor
emeritus i nationalekonomi
Örebro Universitet

Katarina Holmgren, ekonomi-
direktör Region Stockholm

Roger Molin, ekonomie doktor,
tidigare chef på SKR och na-
tionell samordnare för vårdval
och kroniska sjukdomar på
socialdepartementet

Susanne Spector, chefsanaly-
tiker Nordea

Sören Häggroth, ordförande
Kommuninvest Ekonomisk
förenings forskningsberedning,
tidigare statssekreterare med
ansvar för bland annat kom-
munala frågor

kunna förstå och analysera underhållsbehovet. För det tredje har vi det som kallas institutio-
nell kapacitet som handlar om den politiska
viljan. Om det inte fungerar innebär det att
man inte upptäcker och åtgärdar bristande
underhåll förrän det är för sent. Slutligen avser
social/samhällelig kapacitet exempelvis att
medborgare inte reagerar eftersom underhålls-
behovet inte syns utåt.

Säkra investeringsutrymme för grön omställning.

Gruppen understryker att det behöver tas
ett helhetsgrepp om vilken investeringskapa-
citet som finns och måste skapas för att klara
klimatomställningen. Kommunsektorn, liksom
staten, förefaller i nuläget bara vara rustad för
"business as usual". Det räcker sannolikt inte.

Emelie Värjas kommentar:

– Den här punkten avser både anpassningar
för att klara ett förändrat klimat, exempelvis
bygga så att man klarar fler översvämningar,
men också om omställning för mindre klimat-
påverkan. Till det senare räknas exempelvis
att ställa om befintliga fastigheter så att de blir
energieffektiva. Här vet vi att det finns en stor
spridning vad gäller hur långt olika kommuner
har kommit. Här finns också en stor spridning
mellan kommuner kring vilka anpassningar
som krävs och vilka utgifter detta kommer att
medföra.

Driv långsiktiga effektiviseringar – även utanför investeringsbudgeten.

Här är gruppens slutsats att det finns nyckel-
områden i kommunsektorns ekonomi där
platsen i investeringsbudgeten inte är given,
men där det är nödvändigt att långsiktigt bygga
strukturell kapacitet. Digitaliseringen är det
viktigaste exemplet. Pragmatiska lösningar
krävs för att säkerställa att kapacitetshöjningen
fullt ut blir av.

Emelie Värjas kommentar:

– Bakgrunden till det här rådet är att
satsningar på exempelvis digitalisering eller
andra effektiviseringar ofta inte räknas som
investeringar utan hamnar i resultaträkningen
som en del av driftkostnaderna. Det innebär att
de får ska konkurrera med andra kostnaderna
för personal och verksamhet. Då kan det bli
svårare att motivera dem. Många av den typen
av investeringar som innebär digitalisering eller
andra varianter på att hitta nya arbetssätt leder
till ökade kostnader inledningsvis, men betalar
sig i form av besparingar på längre sikt.

Rapporten publiceras i slutet av mars och
går då att ladda ner från Kommuninvests
hemsida. Där finns även tidigare rapporter från
Välfärdsekonomerna. ■

Välfärdsinvesteringen

Förskolan som är självförsörjande på energi

Kronoparks förskola i Mariestad är den första i sitt slag i Sverige. Med hjälp av solceller på taket, och en egen vätgas-tank producerar förskolan sin egen el året om, och är i stort sett självförsörjande på energi.

Den unika förskolan är en del av ElectriVillage, Mariestad kommuns framtidssatsning på omställningen till ett fossilfritt och hållbart samhälle, säger Jonas Johansson, utvecklingschef i Mariestads kommun.

Förskolan stod klar i januari i år och är rejält tilltagen för att kunna möta förväntad framtida befolkningstillväxt. Att Kronoparks förskola är självförsörjande på el, och värms upp med värmepumpar har även en pedagogisk dimension. Barnen får chansen att tidigt förstå vikten av hållbarhet, som genomsyrar miljön på

förskolan.

Vätgas som energibärare är inget nytt. Tekniken är beprövad, men har främst använts inom industrin. Placeringen i ett tätbebyggt område har medfört att skyddsnivån är högre än vad som krävs vid andra anläggningar för vätgasproduktion.

Lasset har dragits av kommunen, Nilsson Energy AB, leverantör av systemet, Räddningstjänsten Östra Skaraborg, som är ansvarig för att vätgasanläggningen är säker, och beviljat tillstånd, samt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, som fått tänka nytt och anpassa föreskrifter för de nya förutsättningarna.

– Det har varit kul att genomföra projektet, men också tungt, med många bakslag, där vi fått börja om. Vi har haft ett jättebra samarbete med Räddnings-

tjänsten som ställts inför många helt nya frågor. En eloge till dem, säger Jonas Johansson.

Solcellerna på taket driver för närvarande förskolans värmepumpar. Först när det blir överskott på el, framåt sommaren ska även vätgasanläggningen vara i drift.

En fråga är förstås vad det kommunala energibolaget tycker om att kommunen bygger en förskola som funkar off-grid, och inte är ansluten till fjärrvärmenätet.

VänerEnergi ska ta över driften och sköta anläggningen när installationen är klar. Det blir säkert fler anläggningar och VänerEnergi driftar ju redan världens första solcellsdrivna vätgastankstation, som också den ligger i Mariestad, säger Jonas Johansson. ■

TEXT: CARL-JOHAN LILJEGREN

Om kriget kommer

Det förändrade omvärldsläget har fått Sverige att stärka totalförsvaret. En viktig del av det är det civila försvaret, och där är kommunernas roll central.

TEXT ANDREAS ERICSON

Camilla Asp
Överdirektör MSB

– **KOMMUNERNA ÄR VIKTIGA** i både kris och krig. Det är väldigt många frågor som behöver hanteras av dem, säger Camilla Asp.

Hon är överdirektör på MSB och en av dem som arbetar med att återuppbygga det svenska civila försvaret.

– När det gäller krissamordningen har vi tre nivåer av det som kallas geografiskt områdesansvar, och där är kommunerna ansvarig för den lokala nivån, fortsätter hon.

Ansvaret innebär enligt MSB att kommunen ska verka för att olika aktörer, bland annat de som bedriver samhällsviktig verksamhet, inom kommunens område ska kunna samverka.

– Sedan har kommunen också samhällsviktig verksamhet, som till exempel vattenförsörjning och avlopp. Där är det viktigt att kunna säkerställa att man kan upprätthålla den verksamheten, även om det exempelvis råder brist på varor till följd av sanktioner eller cyberattacker, säger Camilla Asp.

– Ytterligare en viktig roll för kommunerna är det som gäller befolkningskydd. Det vill säga med utrymning, skyddsrum och en fungerande räddningstjänst vid höjd beredskap.

Hur väl medvetna och förberedda på sin uppgift skulle du säga att kommunerna är, generellt sett?

– Det är väldigt varierat. Det beror ju bland

på hur mycket resurser det finns i kommunen att ägna sig åt frågorna. Vi på MSB får signaler att det i många kommuner är få personer – om ens fler än en – som jobbar med dem.

Hur hjälper ni från MSB och staten till?

– Vi har mycket hjälp och stöd att ge till kommuner. De senaste åren har vi också börjat paketera vårt stöd, och säkerställa att det är anpassat till kommunerna. Då har vi tagit hjälp av människor som arbetar ute i kommunerna, som skriver stödmaterial ihop med oss för att det verkligen ska vara relevant och komma till nytta.

– Sedan står Länsstyrelsen för det mer handfasta stödet. De träffar oftare sina kommuner och hjälper till med olika frågor.

En mindre kommun kan kanske inte, som du var inne på, avdela särskilt mycket resurser för de här frågorna. Hur ska man tänka då?

– Från MSB:s sida skriver vi i vårt budgetunderlag som precis har gått till regeringen, att vi vill ha mer pengar just för att kommunerna ska kunna jobba med sin krisberedskap. Det är viktigt att det finns en motor i krisberedskapsarbetet som har tid och kraft att kunna driva det framåt.

– Sedan kan man ta hjälp av sin länsstyrelse,

man kan också jobba i nätverk med andra kommuner och ta hjälp av varandra. Jag tror att de senaste kriserna, alltifrån skogsbränderna 2018 till pandemin och till det som nu händer till följd av den ryska invasionen av Ukraina har satt de här frågorna på agendan och ytterligare visat på vikten av att komma igång

SVENSK KRISHANTERING BRUKAR sägas kännetecknas av tre principer. En är ”ansvarsprincipen” vilket betyder att den som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden också har det under en krissituation. En annan är ”likhetsprincipen” som betyder att verksamheten ska fungera så långt det är möjligt såsom den gör under normala förhållanden. Slutligen närhetsprincipen som säger att en kris om möjligt ska hanteras där den inträffar, av de närmast berörda.

Detta innebär att en kommun så gott det går ska fortsätta att göra vad den alltid gör, även fast krisen eller kriget kommer.

– Absolut är det så. En kommun ska se över sin verksamhet så att den fungerar även under svåra samhällsstörningar. Sedan är det så att när man i krig övergår till en krigsorganisation prioriterar man det man absolut måste göra, och kanske prioriterar bort annat, säger Camilla Asp.

Hur ska man mer göra för att praktiskt förbereda sig? Riksbanken köper nu in konserver, är det något man som kommun också ska börja fundera över? Allt det som brukar kallas ”prepping”?

– Man kan säga så här: man ska jobba med kontinuitetsplanering, det vill säga ha en plan B för att exempelvis elen försvinner. Då brukar man hamna i frågor som: ”Finns det reservaggregat?”, ”Behöver vi kanske mat för att klara oss på kommunhuset några dagar?” Man behöver gå igenom verksamheten och svara på dessa frågor.

– Ett ganska färskt exempel var att elen gick i en kommun under en storm, och då slutade trygghetsarmbanden i äldreomsorgen att fungera. Den typen av är konkreta saker behöver man ha koll på. Man behöver se det som en naturlig del av det ansvar man har.

LÄNSSTYRELSENA HAR SOM framgår en viktig roll i sammanhanget.

– Vi ska stödja kommunerna när de gör sin planering för en eventuell höjd beredskap, säger Torbjörn Westman som är beredskapsdirektör på Länsstyrelsen i Västernorrlands län.

– Det handlar bland annat om bemanning av organisationen, så att den kan fungera under kris eller krig.

”

Kommunerna är viktiga i både kris och krig.

→

Hur jobbar ni konkret?

– Vi är ute och har utbildning och fungerar som stöd, med särskilt fokus på tjänstemän i förvaltningen, men även den politiska ledningen. Vi har också haft särskilda utbildningar för säkerhets-skyddschefer.

Går det att kort beskriva en kommuns uppgifter i kris eller krig?

– Det är inte helt enkelt, för det första ska kommunerna fortsätta göra det de gör till vardags. Under höjd beredskap finns viss speciallagstiftning som gör det möjligt att prioritera det som bedöms som viktigast.

– Sedan tillkommer en del uppgifter. Det handlar bland annat om ransoner-ning, befolkningsskydd, upplysningar om krigsfångar och så vidare.

Vad ska man annars tänka på som kommun?

– Det viktiga är att skapa en robust organisation som klarar många olika störningar. Som strömavbrott, IT-störningar, personalbrist och brist på varor. Det gäller inte bara för krig, utan även för exempelvis pandemier och andra samhälls-störningar, säger Torbjörn Westman.

DEN SVENSKA KRISBEREDSKAPEN som den länge sett ut är en produkt av tiden efter kalla krigets slut, när mycket av totalförsvarets och därmed samhällets beredskap lades ner. Under 1900-talet fanns flera myndigheter med ansvar för det civila försvaret, som tillsammans med det militära försvaret utgör totalförsvaret. Hit räknades Överstyrelsen för ekonomiskt försvar, Styrelsen för psykologiskt försvar och Överstyrelsen för civil beredskap. Det fanns också en regional nivå med Civilbefälhavare inom varje civilområde (vilket speglade militärområdena). Den organisationen lades ner år 2000.

Dagens krisberedskap bereddes bland annat genom Sårbarhets- och säkerhets-utredningen som kom med sitt slutbetä- kande "Säkerhet i en ny tid" 2001.

– Vi lade i viss utsträckning ner vårt gamla totalförsvaret då och därefter har vi byggt upp en fredsrationaliserad krisberedskap som är designad med sikte på alla kriser som kan inträffa i samhäl- let. Nu ska vi återigen tillbaka till civilt försvar, och titta på krig och gråzon. Det innebär att vi behöver komplettera syste- met vi byggt för fredstida krisberedskap, säger Carl Denward, som är forsknings- ledare vid enheten Samhällets säkerhet,

på avdelningen Försvarsanalys på FOI.

– Status på det arbetet är kort och gott att vi håller på att starta upp det byråkratiska maskineriet och det går ganska långsamt. Det är lite beroende på vem man frågar, men många anser att utredningsarbetet är ganska försenat.

– Det viktigaste arbetet som skett är den utredning som Barbro Holmberg har gjort och som nu ligger hos regeringen. Den har likheter med Åke Petterssons utredning, år 2001, som föregick dagens krisberedskap. Man kan säga att den politiska nivån misslyckats med att in- föra vissa väsentliga delar som föreslogs i samband med Petterssons utredning – vilket är ett misstag som inte bör göras om. De här utredningarna föreslår nya strukturer och introducerar ett länge efterlängtat systemtänk. Ett historiskt problem inom beredskapen är dock att politiker väljer att enbart ta ställning till avgränsade delar av utredningsresultaten, vilket kan resultera i att den av utredarna tilltänkta nyttan till del uteblir.

DET CIVILA FÖRSVARET är alltså åter en del av Sveriges försvarsplanering. Den senaste Försvarsberedningens arbete levererades i två rapporter. Den civila delen behandlades i "Motståndskraft.

”

Det har gått lång tid sedan vi hade ett stort, övat och prövat totalförsvaret senast.

Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025”.

– Nu när det sker en återuppbyggnad av totalförsvaret, ska man inte dra för stora växlar på just ”åter”. Det har gått lång tid sedan vi hade ett stort, övat och prövat totalförsvaret senast, säger Vidar Hedtjärn Swaling som också är forskningsledare vid enheten Samhällets säkerhet, på avdelningen Försvarsanalys på FOI.

– Nu har vi ett samhälle som till stor del består av privata, oberoende aktörer. Vi behöver struktur och former som utnyttjar hur samhället ser ut idag och de resurser som finns. Det går inte att återgå till ett civilt försvar som det såg ut under kalla kriget.

– Kommunerna och näringslivet är ”doers” i dagens samhälle. De har också det gemensamt att man inte kan styra dem uppifrån för mycket. De är självständiga aktörer och viljan att bidra finns hos båda. Det gäller att engagera dem på ett lämpligt sätt så att de kan göra nytta utifrån sina förutsättningar. Det är den stora utmaningen.

KOMMUNERNAS UPPGIFT I det civila försvaret är enligt de två forskarna inte helt enkel att definiera.

– Det lätta svaret består i att man kan läsa i olika förordningar om att kommunerna har vissa förpliktelser, exempelvis i form av geografiskt områdesansvar. Det mer komplice-

rade svaret är att det kan vara ganska svårt att uttolka exakt vad varje kommun ska göra, och vilken kommun som ska göra vad i ett större geografiskt område – exempelvis ett län. Det skulle krävas en betydande mängd tjänstemän i varje kommun för att klarlägga detta, säger Carl Denward och fortsätter:

– Jag hade nog själv blivit frustrerad om jag jobbat i en kommun. När det kommer till det civila försvaret tror jag att vi behöver tänka igenom vad som ska åstadkommas innan vi fördelar pengar och styrning. Sådan analyskapacitet måste finnas på nationell, högre regional, och regional nivå, för att sedan kommunicera begripliga inriktningar till kommunerna, via länsstyrelser och de eventuella civilområden som Barbro Holmbergs utredning föreslagit.

Behöver kommunerna mer styrning?

– Ja, i första hand i form av kravställningar. Det saknas väsentligen idag, det vill säga tydliggörande av vilken nivå av förmåga en kommun ska nå för att bidra till det civila försvarets förmåga. För att en kommun exempelvis ska kunna prioritera mellan olika verksamheter behöver de övergripande mål som regeringen har framställt brytas ner till krav som går att omsätta i praktisk planering. Det kan inte kommunen göra på egen hand utifrån sitt lokala perspektiv, avslutar Vidar Hedtjärn Swaling. ■

LÄS MER

På både FOI:s och MSB:s hemsidor finns ytterligare läsning i form av rapporter och material för kommuner.

Säker på cyber

IT är en del av det moderna slagfältet. Dialog pratar med forskningsingenjör David Lindahl, en av FOI:s experter på cybersäkerhet, om hur hoten inom cyberdomänen ser ut och utvecklas.

TEXT: ANDREAS ERICSON

- **DET FÖRSTA MAN** brukar göra när man diskuterar cybersäkerhet är att fundera på vem en potentiell angripare är. Då finns det exempelvis allt från enskilda aktivister som vill ha uppmärksamhet, till främmande makt med mycket stora resurser som förbereder ett krig.

Om vi börjar med de förstnämnda, vad vill den typen av aktivister uppnå?

- Ofta något politiskt. De är inte nödvändigtvis kriminella som vill stjäla pengar, även om de ibland vill det. Men deras mål är påverka politiskt exempelvis genom att försöka få webbsidor att gå ner, och ersätta dem med ett budskap. De kan också arbeta genom att skicka e-post med skadlig kod eller där de försöker övertyga mottagaren att göra något de inte borde.

- En annan metod kan vara att använda hårdvara, exempelvis helt enkelt droppa usb-enheter utanför ett företag eller ett kommunhus. När man testat den typen av angrepp har det visat sig att ungefär sju av tio ”tappade” enheter också plockas upp och används.

Vad är faran med den typen av angrepp?

- De kan vara verkligen skadliga, om det är

**DAVID LINDAHL,
FORSKNINGSINGENJÖR FOI**

CYBER

Kommer av ordet cybernetik, som ursprungligen kommer från det grekiska ordet ”kybernētik ” som betyder rorsman. Cybernetik avser studiet av styr- och reglerteknik, och regelmässig återkoppling.

CYBERSÄKERHET

Används ofta synonymt med IT-säkerhet.

CYBERFÖRSVAR

Avser operationen i cyberdomänen,

insiders som ligger bakom som har kunskap om systemen. Vi har haft exempel där en tidigare anställd som arbetat med styrsystem för avfallshantering blivit förbannad på sin före arbetsgivare och försökt hämnas.

- Men bortsett från den typen av insiderkunskap finns angrepp som kan skada. Så kallade ”hacktivister” är väl framför allt irriterande. De vill mest synas. Men faran är att man som organisation förlorar sin förmåga att kommunicera. En kommun kan tappa möjligheten att kommunicera med sina invånare via internet och dessa kommer i sin tur inte åt kommunens tjänster.

Vad kan man göra åt saken?

- Det finns flera varianter. En vanlig angreppsmetod är att försöka ta ner en sida genom överbelastningsattacker. Det innebär att en massa olika datorer kontakter ens sida, som då enkelt uttryckt tutar upptaget när andra vill komma in. Det är angrepp som syns och märks, och svåra att göra något åt.

- Ett sätt att förbereda sig är att bygga en lättviktsversion av sin sida, som tar lite resurser. Så lägger man ut den istället där man förklarar situationen och att vissa

” *De vill in och rota, men absolut inte synas.*

tjänster inte är nåbara just nu. Man kan också hyra in resurser från företag som har väldigt mycket bättre uppkopplingar. Det kostar förstås pengar, så det får man fundera på om man vill prioritera det. Det viktiga är att man har förberett sig innan något händer, så man vet vad man ska göra. Man får fundera på frågor som: Under vilka förutsättningar stänger vi ner? Vilka tjänster måste vi ha uppe?

Om vi går till andra änden av skalan då, exempelvis främmande makt?

– Ja, då talar vi ”the big boys”. Stora statliga organisationer med omfattande resurser. Här får man fråga sig vad de har för avsikt. Är de intresserade av dig för att du har information de skulle behöva inför ett eventuellt angrepp? Det har antagligen kommuner i form av exempelvis information om el- och vattenförsörjning. I så fall kommer de göra allt för att inte göra någon skada. De vill in och rota och hämta information, men absolut inte synas.

Det låter som det kan ta ett tag?

– Ja, ett exempel är när filmbolaget Sony Pictures angreps. Då var angriparna inne i nätet i fem månader. Man infiltrerade systemet, kartlade alla anställda och installerade raderingsprogram.

Själva attacken tog sju minuter. Enligt FBI var det den nordkoreanska underrättelsetjänsten som låg bakom. Orsaken var enligt dem dels att Sony höll på med en film som gjorde narr av Nordkoreas ledare, dels ville man ha information att sälja vidare för att få in hårdvaluta.

Så cyberkrigföring behöver en hel del förberedelser?

– Ja, i fredstid finns som sagt intresse av att komma in utan att märkas. Man kan tänka sig att planen sedan är att kunna anfälla elbolag eller annan viktig infrastruktur under ett krig.

– Sedan är det frågan om hur mycket man kan åstadkomma senare under själva kriget. När väl skjutandet börjar tycks inte cyber kunna åstadkomma lika mycket skada som konventionella vapen. Ännu har ingen lyckats döda någon med ett cybervapen.

Det låter som cyberangrepp också har begränsningar?

– Man ska komma ihåg att cyberangrepp inte kan åstadkomma något som annars inte skulle vara möjligt. Ett exempel var när jag besökte ett dricksvattenverk för att rådgöra med dem kring säkerhet. En möjlighet jag då tänkte mig var att styrsystemet skulle kunna

angripas och dricksvattnet skulle kunna förorenas av det lut som används för rening genom att lutpumpen skulle spärras i öppet läge. Men styringenjörerna där lugnade mig med att allt som skulle kunna åstadkommas var att vattnet skulle smaka och lukta illa.

– Detta eftersom man med flit installerat en väldigt liten lutpump för att misstag inte skulle kunna leda till fara. Sådana fysiska begränsningar kan inte ett cyberangrepp ändra på.

Vet vi något om det pågår någon planering för eventuell framtida cyberkrigföring mot Sverige idag?

– Ja, både Säpo och FRA har gått ut och sagt att det förekommer. Det förekommer underrättelseinhämtning och intrång.

Om man är intresserad av att lära sig mer om cyberkrigföring och hur man skyddar sig, har du några tips?

– Ja, vi gjorde för några år sedan en rapport som heter ”Typfall 5: Utdragen och eskalerande gråzonsproblematik”. Där beskrivs ett ”skymningsläge” där främmande makt inte går i öppet krig mot oss, men där cyberattacker blir ett viktigt instrument. Den kan man läsa på FOI:s hemsida. ■

Regionerna efter pandemin

På Kommuninvests stämma kommer deltagarna bland många andra möta Anna-Stina Nilsson Nordmark. Som Regiondirektör i Norrbotten medverkar hon i en diskussion med fokus på hur kommunsektorn agerar i kölvattnet av pandemin.

TEXT: ANDREAS ERICSON

Hur kommer det sig att du ska vara med på stämman?

– Det beror väl på att jag är så sällsynt trevlig (Skratt) Nej, men Kommuninvest ville ha någon från regionvärlden. Sedan företräder jag en region som faktiskt inte har några skulder, även om vi är medlemmar i Kommuninvest.

Hur har pandemin påverkat Region Norrbotten?

– Jag tycker att vi när det gäller hälso- och sjukvården har gjort det på ett bra sätt. Ekonomiskt har vi precis som regionsektorn i helhet varit stabila eftersom staten via sina olika organ finansierat upp oss. Det är också något som verkar fortsätta 2023.

Vad har ni haft för resultat under den här tiden?

– Betydande överskott. 2021 har vi det bästa resultat per invånare i hela Sverige. 1,7 miljarder på 248 000 invånare.

Den största utmaningen som regiondirektör under pandemin? Vad har du fått slita mest med?

– Det är ju inte regiondirektören som är den som sliter mest. Den här perioden har

**ANNA-STINA
NORDMARK NILSSON**

Är: Regiondirektör i Norrbotten
Utbildning: Ekonomi, Luleå tekniska högskola

Tidigare: Bland annat auktoriserad revisor, suttit i ett trettiotal styrelser, VD Företagarna, VD för Piteå-Tidningen, hälso- och sjukvårdsdirektör Stockholms läns landsting.

ställt oerhörda krav på våra medarbetare i hälso- och sjukvården, i synnerhet under 2020 då vi inte kände till så mycket om Covid. Det har varit väldigt tufft. Vi har haft många inläggande, och har fortfarande en del, men man blir ju inte lika sjuk nu tack vare vaccinationerna.

Viktigaste ni i regionen lärt er under pandemin?

– Vi har framför allt lärt oss att arbeta över gränserna inom hälso- och sjukvården. Vi har också lärt oss att samverka med våra kollegor, både inom primärkommuner och andra regioner. Den samverkan hoppas kommer jag innerligt kommer fortsätta.

Vad har ni samverkat kring rent konkret?

– Vi har utbytt erfarenheter och hjälpt varandra med det som behövs. Då det verkligen krävdes kraftsamling, då har vi åstadkommit det. Och det där dagliga tjafset som ibland uppstår, det har inte förekommit. Vi har haft viktigare saker att fokusera på. Så nu gäller det att hålla i det och se till att samverkan fortsätter.

”

”Vi har framför allt lärt oss att arbeta över gränserna”

Nu har Coronakommissionen släppt sin slutrapport och vi har fått en diskussion om vad som gick rätt och vad som gick fel under pandemin. Vad har du för tankar om det?

– Ja, jag har intervjuats av kommissionen. Vi famlade ju allihop i början av 2020. Jag tycker att mot bakgrund av det har vi klarat av pandemin bra. I efterhand är det förstås lätt att ha synpunkter på att staten bidragit för lite eller för sent, men vi i Region Norrbotten har känt oss trygga med det staten levererat.

Vilka är de främsta lärdomarna av den här tiden?

– I början famlade vi som sagt allesammans, men under åren har vi skaffat oss mer erfarenhet och verktyg. En bra sak vi gjorde var att vi i ett väldigt tidigt skede tillsatte en krisledning där jag var ordförande. Det har inneburit att vi på ett effektivt sätt kunnat fatta beslut om verkställighet.

Vilken roll har SKR spelat?

– De har varit den förlängda armen mellan oss regioner och olika delar av staten, som Regeringskansliet och olika myndigheter som Socialstyrelsen och MSB. Jag tycker de har haft en väldigt bra talesperson gentemot oss regioner. Det har också varit bra hur SKR har samlat oss inom regionerna och fört upp viktiga frågor på agendan.

Om vi talar framtiden och den så kallade vårdskulden. Hur ser det ut för er del?

– Vi har en mycket stor vårdskuld, sett till antalet invånare kanske den högsta i Sverige. Det beror på att vi var tvungna att stänga ner ganska stora delar av vår verksamhet under pandemin. Det berodde dels på smittskyddet, men också på att vi var tvungna att flytta runt medarbetare.

Hur löser ni det?

– Dels vill förstås våra verksamheter göra så mycket det går nu, de har väntat i två år på att jobba för fullt. Vi har

också gjort upphandlingar på sammanlagt över en halv miljard kronor, från 38 olika leverantörer. Norrbottningarna kommer få åka både till andra regioner och andra länder för behandlingar.

Om vi tittar på regionernas framtid generellt – vari ligger de stora utmaningarna?

– Nu när många är ”dopade” med statliga pengar gäller det att man verkligen ser bakom det, på den situation man befinner sig i när de pengarna inte längre kommer.

– Sedan måste hälso- och sjukvården bli mer jämlik i Sverige. Då måste staten ge förutsättningarna för det. På vilket sätt får man bli överens om, men det måste till.

Du får chansen att diskutera detta mer på stämman. Vad ser du annars själv fram emot på stämman?

– Att träffa kollegor är alltid intressant. Och framför allt att få prata kommunal ekonomi, det är inte så många forum där folk är så intresserade av det. ■

På gång

Dialog digitaliseras!

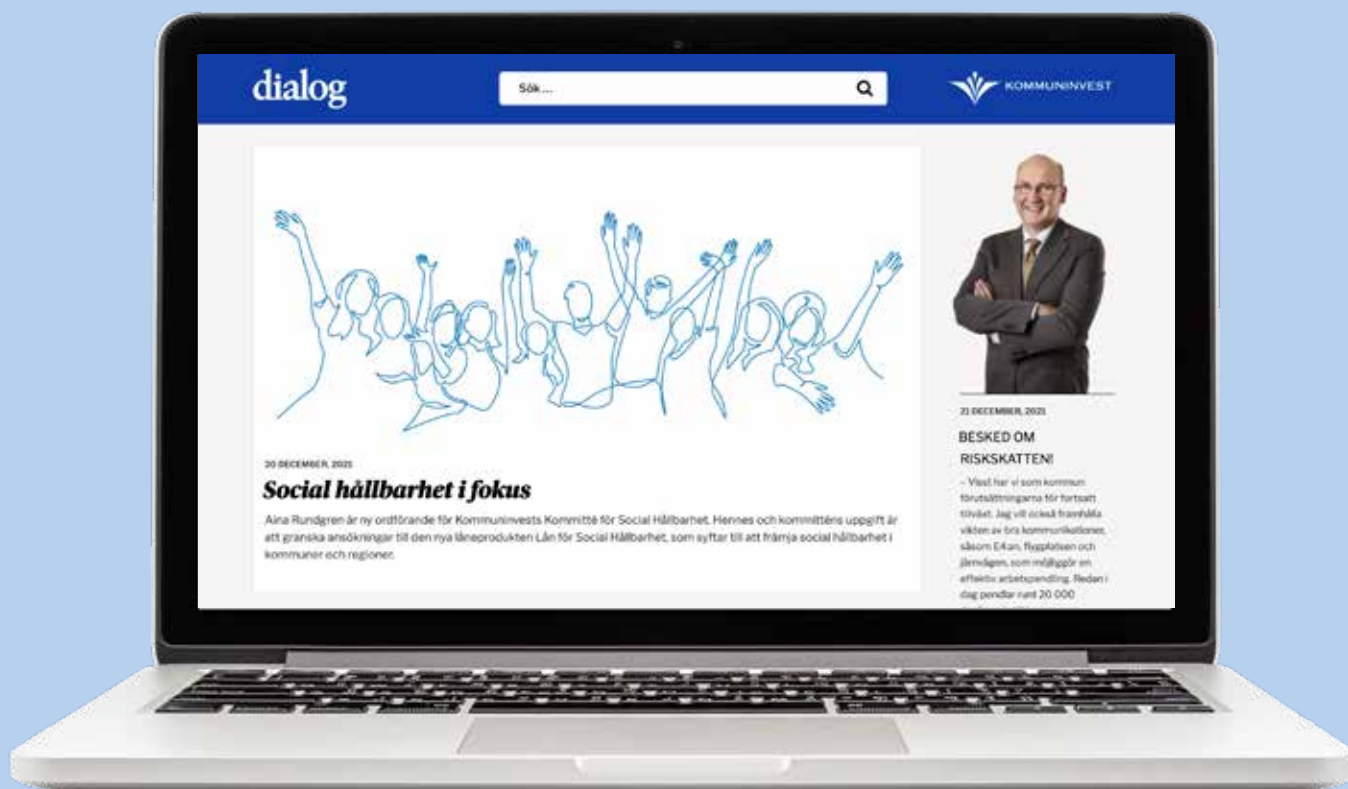
Tidningen Dialog tar under 2022 ett steg vidare i sin digitalisering.

Det blir under året två nummer, nu i mars och senare i oktober, som distribueras i både fysiskt och digitalt format. Det blir också tre nummer – i juni, augusti och december – som bara publiceras i digitalt.

Det har gjorts en uppgradering av Tidningen Dialog på nätet. Där samlas nu alla artiklar i en smidig layout.

Om du ännu inte har Dialogs nyhetsbrev, som skickas via e-post med varje nytt nummer – anmäl då gärna att du vill ha tidningen med e-post på www.kommuninvest.se/prenumerera!

Dialog fortsätter att vara en viktig del av Kommuninvests flöden i sociala kanaler: LinkedIn, Facebook och Twitter.

5 frågor till en förnyare

Effektivare och billigare med torkat blodprov

Varför ska patienter åka in till sjukhus och vårdcentraler för blodprov när provet kan skickas med posten i ett kuvert? Niclas Roxhed, docent på KTH, Mikro- och nanosystem, har tagit fram ett system för torkade blodprov.

Varför började du forska fram denna innovation?

– För patienter som genomgått organtransplantationer är det livsviktigt att kontinuerligt mäta läkemedelskoncentrationerna i blodet. Det innebär många besök hos en sköterska. Då började vi fundera på om torkat blod var lösningen, något som vi redan använder till exempel då prov tas på alla nyfödda (PKU). Men

det gällde att hitta en metod som tar upp en exakt volym blod så att det går att räkna ut koncentrationen.

Och det har ni lyckats med?

– Ja, patienten kan vara hemma, sticka sig i fingret och vår uppsamlare, Capitainer, har ett sinnrikt system med ventiler som ger exakt dos av blod på ett papper. Det skickas sedan direkt till ett labb där mätningarna görs.

Kan det spara pengar inom vården?

– Ja, absolut. Hanteringskostnaden för att ta ett blodprov på en vårdinrättning är cirka 2 500 kronor, där ingår även restid och minskad arbetskostnad för patient. Skickas ett torkat prov är kostnaden mellan 150 och 200 kronor per prov.

För vilka sjukvårdsområden förutom organtransplantation är det användbart?

– I princip alla blodprover för att mäta koncentration, som diabetes, nivåer av blodförtunnande medel eller drogtest. Det fungerar även i breda screeningprogram och uppföljningsstudier på stora patientgrupper i vissa riskgrupper, till exempel cancer, diabetes och alzheimer.

Vilka har hittills beställt ert system?

– Region Norrbotten och Folkhälsomyndigheten använder det för antikroppsstudier och det är förstås extra intressant i områden med stora avstånd där man är van vid distanssjukvård. Nu är vi fortfarande i linda i detta system och det tar alltid tid innan sjukvårdsrutiner förändras.

TEXT: DAVID GROSSMAN

BSVERIGE
PORTO BETALT
PORT PAYÉ

Lån för Social Hållbarhet

En innovativ låneprodukt med många möjligheter
– för kommuner och regioner som vill stärka och
synliggöra sitt arbete för social hållbarhet

Mer information finns på www.kommuninvest.se/lsh/

KOMMUNINVEST

Tillsammans får vi bättre lånevillkor än var och en för sig. Med denna enkla idé deltar 294 kommuner och regioner i ett effektivt och stabilt finanssamarbete. Kommuninvest är kommunsektorns största kreditgivare och hanterar cirka 58 procent av den kommunala låneskulden.